

УДК 343.3

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.38.204143>

О. А. Чуваков, докт. юрид. наук, професор, завідувач кафедри
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: olehchuvakov@gmail.com
ORCID: orcid.org/0000-0001-9983-8943

О. І. Павлов, студент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Економіко-правовий факультет
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: alex.pavlov.od22@gmail.com

ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ ФУТБОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ В УКРАЇНІ ЯК РІЗНОВИД КОРУПЦІЇ

У статті досліджено історію проведення договірних матчів в Україні, проаналізовано ст. 393-3 «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань», визначено основні її прогалини, проаналізовано досвід інших країн стосовно боротьби з договірними матчами, запропоновано шляхи удосконалення кримінального законодавства у сфері вчинення корупції в футболі.

Ключові слова: корупція у футболі, договірні матчі, противправний вплив, шахрайство у спорті.

Постановка проблеми. Останні роки в Україні однією з головних перепон розвитку вітчизняного футболу, окрім складного економічного стану в країні, є футбольні матчі різного ґатунку з фіксованим результатом. Такі матчі не тільки порушують головні правила будь-якого спорту, а саме правило чесної гри (Fair Play), а й демонструють відкриту зневагу до гравців, робітників команд, вболівальників, а також пов'язують причетних до матчів з фіксованим результатом з «брудним всесвітом корупції», що сприяє погіршенню корупційної ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми противправного впливу на результати спортивних змагань у вітчизняному науковому середовищі практично не досліджувались. Але після того як Кримінальний кодекс України був доповнений ст. 369-3 «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» [1], у якій передбачено відповідальність за вплив на результати офіційних спортивних змагань шляхом підкупу, вчені почали частіше приділяти увагу цій проблемі. Зокрема, темі противправного впливу на результати спортивних змагань присвячені праці таких вчених, як: О. Семенюк, О. С. Бондаренко, А. В. Савченко та ін.

Метою статті є дослідження вітчизняного та іноземного законодавства, проведення кримінально-правового аналізу статті 369-3 КК України «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» та надання пропозицій щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. З часів незалежності, в Україні пройшло дуже багато матчів з фіксованим результатом різного ґатунку, але за це наступала виключно дисциплінарна відповідальність від ФІФА та УЄФА. Ще з радянських часів фіксовані матчі проходили за участю лише двох сторін. Тобто про результати двох матчів домовлялися дві команди, щоб вирішити ті чи інші турнірні завдання, наприклад, обмінятися перемогами у першому і другому колі коли це буде необхідно. Варто зазначити, що про договірні матчі Чорноморця з Динамо Тбілісі у 1974 році розповідав у своєму інтерв'ю легендарний голкіпер одеського футболу, учасник «бронзової плеяди» Чорноморця 1974 року – Олександр Вікторович Дегтярьов [2].

Якщо у радянські часи фіксовані матчі носили виключно «політичний» або «спортивний» характер та проходили за участю двох сторін, то на сьогодні, договірні матчі проводяться лише заради грошової вигоди та за допомогою попередньої змови між учасниками матчів, тренерськими штабами і навіть керівниками клубів.

Один із найпоширеніших способів вчинення корупції в футболі є підкуп гравців, арбітрів, працівників футбольних клубів та інших осіб, задля проходження матчу за «сценарієм» організаторів. Знаючи як закінчиться матч, злочинці роблять відповідні ставки, найчастіше в азійських букмекерських конторах, після чого віддають виграні гроші співучасникам злочину.

Боротьба з футбольними матчами з фіксованим результатом у Європі почалась ще на початку 1980 років. В Італії стався дуже гучний скандал «Справа Тотонеро», де було притягнуто до відповідальності за участь у матчі з фіксованим результатом багато гравців, серед яких опинилась головна зірка національної збірної Італії 80-х років – Паоло Россі. Вже тоді «італійська прокуратура мала законні підстави для притягнення до відповідальності за шахрайство причетних до договірних матчів організаторів, гравців і навіть президентів клубів» [3]. Але в Україні, на жаль, до 2015 року це зробити було неможливо.

Офіційно в Україні за часи незалежності до змін в Кримінальному кодексі України договірних матчів не існувало. Останній з них відбувся в 2008 році, коли «Металіст» заплатив «Карпатам», щоб ті програли, і в підсумку, справа завершилася виключно дисциплінарним стягненням, а саме дискваліфікацією харків'ян на рівні УЄФА та ФІФА.

Криміналізація протиправних діянь щодо впливу на результати офіційних змагань відбулась в Україні лише в 2015 р., із прийняттям Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 03.11.2015 р. № 743-VIII (далі – Закон України від 03.11.2015 р.), коли Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 369-3 «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» [1].

Взагалі Закон України від 03.11.2015 р. визначає протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань як «маніпулювання спортивними змаганнями, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або інших» [4].

Проводячи аналіз складу злочину ми виявили, що об'єктом злочину, передбаченому у ст. 369-3 КК України, є суспільні відносини у сфері запобігання впливу корупційних злочинів та злочинів, пов'язаних із корупцією, на результати офіційних спортивних змагань.

Об'єктивна сторона злочину полягає у впливі особою на результати спортивних змагань шляхом підкупу, примушування, або підбурювання чи вступу в змову щодо результатів офіційного спортивного змагання.

Суб'єктом злочину є диференційованим, так як суб'єкт може бути як загальний, так і спеціальний, а саме: спортсмени, особи допоміжного персоналу, посадові особи у сфері спорту. Варто зазначити, не зовсім коректно викладена примітка до ст. 369-3 КК, де йдеться про «суб'єкта правопорушення в цій статті», замість «суб'єкта кримінального правопорушення в цій статті».

Із суб'єктивної сторони аналізований склад злочину характеризується прямим умислом та спеціальною метою – одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи.

На думку О. С. Бондаренко, предметом вказаного злочину є неправомірна вигода [5].

Момент вчинення злочину, зазначеного у ст. 369-3 КК України, як правило, має матеріальний склад. Водночас А. В. Савченко та О. В. Кришевич зауважують, що «якщо йдеться про «вступ у змову» то в такому випадку склад злочину є усіченим, тобто закінченим з моменту підготовчих дій» [6].

Однак аналізована стаття містить низку правових проблем, які остаються відкритими, а саме: 1) за ч. 1 ст. 369-3 КК України відповідальність настає тільки за вчинення

офіційних спортивних змагань, які мають бути передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України, що видається неповним, оскільки такий план, не передбачає міжнародні змагання, наприклад Лігу чемпіонів та Лігу Європи УЄФА, тож якщо українська команда проведе договірний матч міжнародного гатунку, учасники не будуть притягнутими до відповідальності; 2) невідомо, що слід розуміти під «неправомірною вигодою» у цій статті, оскільки, у примітці до ст. 364-1 КК, де дається визначення такої вигоди для багатьох статей розділу XVII Особливої частини КК, ст. 369-3 не вказана; 3) незрозумілим є положення ч. 3 ст. 369-3 щодо «Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням з одержанням в результаті цього неправомірної вигоди для себе або інших осіб у розмірі, що перевищує двадцять прожиткових мінімумів для працездатних осіб», тобто щоб вчинити злочин, зазначений у частині 3 вказаної статті, треба вчинити відповідні маніпулятивні дії, та одночасно одержати в результаті цього неправомірну вигоду у відповідному розмірі. Тобто виходячи з цієї частини, якщо розміщення ставок, пов'язаних з маніпулюванням офіційних спортивних змагань з якихось незалежних від злочинця причин не призведе до одержання неправомірної вигоди, то склад злочину по цій частині відсутній; 4) законодавець не врахував серед кваліфікуючих ознак аналізованого злочину такі типи з них, як «вимагання неправомірної вигоди», «попередня змова групи осіб», «організована група» тощо.

Враховуючи все вищевикладене, ми вважаємо, що аналізовану статтю застосувати на практиці дуже складно. Це підтверджує те, що навіть у справі по колишнім гравцям молодіжної команди «Металіста» Руслану Ковтаку та Денису Соломахи, яких 15 вересня 2016 року Луцький міжрайонний суд Волинської області визнав винними в участі у матчах з фіксованим результатом, осудили саме за ч. 4 ст. 354 КК України, а не за статтею 369-3 КК України, тобто недосконалі положення цієї статті деякі особи можуть використовувати у своїх злочинних цілях та уникати притягнення їх до кримінальної відповідальності. Вважаємо, що стаття 369-3 КК України потребує свого удосконалення.

Правовий аналіз законодавства європейських країн, наприклад, Італії, Польщі, Португалії, Іспанії, Великобританії свідчить про те, що вони визнали спортивне шахрайство кримінальним злочином вже давно. Не дивлячись на це, колишній Президент УЄФА Мішель Платіні закликав країни Європейського Союзу посилити законодавчі заходи, спрямовані на боротьбу з договірними матчами.

Поділяємо позицію П. В. Крашениннікова про те, що «договірні матчі мають досить складну правову природу: вони являють собою порушення у сфері так званого м'якого права, тобто починаючи від норм регламентів та інших нормативних документів ФІФА, УЄФА, а також сфери кримінального права. Найбільш дієвими засобами боротьби з корупцією у футболі є методи кримінального права. Кримінальне переслідування, яке застосовується по відношенню до злочинів, пов'язаних з корупцією в спорті, стає все більш злободенним» [7, с. 27].

У кримінальному законодавстві та судовій практиці іноземних держав питання відповідальності за підкуп організаторів або учасників спортивних змагань, а також за незаконну винагороду, отриману названими особами, вирішуються по-різному.

«У деяких країнах, де відсутні норми, що передбачають кримінальну відповідальність за підкуп учасників і організаторів спортивних змагань, особи, винні в підкупі учасників спортивних змагань, а також самі учасники змагань, викриті в отриманні незаконної винагороди за незаконний вплив на результати змагань, притягуються до кримінальної відповідальності за хабарництво або шахрайство. Наприклад, футбольні корупціонери, які намагалися нажитися на тоталізаторі шляхом продажу і покупки шести договірних матчів футбольного чемпіонату В'єтнаму 1997 р. були притягнуті до кримінальної відповідальності за шахрайство» [8, с. 273].

Як пише О. Є. Кріулін, «У США, наприклад, кримінальна відповідальність за підкуп учасників спортивних змагань з 1964 р. передбачена Федеральним законом про переслі-

дування за хабарництво в області спорту (§ 224 розд. 18 Зводу законів США) і законодавством більшості штатів» [8, с. 273].

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи все сказане, проаналізувавши положення ст. 369-3 КК України, ми дійшли висновку, що ця стаття на даний час містить прогалини, які ускладнюють її застосування, зокрема, 1) за ч. 1 ст. 369-3 КК відповідальність настає тільки за вчинення офіційних спортивних змагань, які мають бути передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України, що видається неповним, оскільки такий план, не передбачає міжнародні змагання, наприклад Лігу чемпіонів та Лігу Європи УЄФА; 2) невідомо що слід розуміти під «неправомірною вигодою» у цій статті, оскільки, наприклад, у примітці до ст. 364-1 КК, де дається визначення такої вигоди для багатьох статей розділу XVII Особливої частини КК України, ст. 369-3 не передбачена. Судова практика свідчить про те, що учасники договірних матчів притягаються до кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 354 КК України. Отже, недосконалість законодавчого визначення ст. 369-3 КК України призвела до того, що вона фактично не застосовується на практиці, хоча закріплення на законодавчому рівні ст. 369-3 КК України, на нашу думку, свідчить про визнання законодавцем вказаної проблеми.

Таким чином, пропонуємо два шляхи вирішення проблеми договірних матчів, по-перше, за рахунок удосконалення змісту ст. 369-3 КК України, та зміни редакційної примітки до даної статті шляхом заміни вказівки на «суб'єкта правопорушення в цій статті» на «суб'єкта кримінального правопорушення в цій статті»; по-друге, з огляду на досвід іноземних держав, виключити з Кримінального кодексу України статтю 369-3 КК України і віднести договірні матчі з фіксованим результатом до шахрайства, а саме закріпити спеціальний склад – спортивне шахрайство, вважаючи цей злочин корупційним, та доповнити примітку до ст. 45 КК України, в якій передбачені види корупційних злочинів.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України. Редакція від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Александр Дегтярев: «Я дважды возвращался в футбол». URL: <http://www.football.odessa.ua/interv/?16>.
3. Расследование Европола, «кальчополи» и другие результаты выявленных договорных матчей в мировом футболе. URL: https://www.championat.com/football/article-3192907-my-tak-ne-dogovarivalis.html?utm_source=copypaste.
4. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 03.11.2015 р. № 743-VIII. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19>.
5. Бондаренко О. С. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань: кримінально-правова характеристика. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/1_2017/part_1/39.pdf.
6. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань: проблемні питання кримінальної відповідальності. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupcijnogozakonodavstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-tezi-z-antikorupcijnoyi-tematiki/savchenko-av-krishevich-ov-protipravnij-vpliv-na-rezultati-oficijnih-sportivnih-zmagan.pdf>.
7. Крашенинников П. В. Вопрос-ответ. Спорт: экономика, право, управление. 2010. № 2. С. 26–27.
8. Криулин А. Е. Некоторые вопросы уголовной ответственности за подкуп участников и организаторов профессиональных спортивных соревнований. Спортивное право в Республике Беларусь. 2017. № 2. С. 268-283.

References

1. Criminal Code Ukraine (2020, April 28) Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
2. Aleksandr Dehtiarev: «Ya dvazhdy vozvrashchalsia v futbol» URL: <http://www.football.odessa.ua/interv/?16> [in Russian].
3. Rassledovanye Evropola, «kalchopoly» y druhye rezultaty viavlenyi dohovornkh matchei v myrovom futbole. URL: https://www.championat.com/football/article-3192907-my-tak-ne-dogovarivalis.html?utm_source=copypaste [in Russian].
4. Pro zapobihannia vplyvu koruptsiinykh pravoporushen na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zmahan. Zakon Ukrainy vid 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19> [in Ukrainian].
5. Bondarenko O. S. Protypravnyi vplyv na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zmahan: kryminalno-pravova kharakterystyka. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/1_2017/part_1/39.pdf [in Ukrainian].

6. Protyppravnyi vplyv na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zmathan: problemni pytannia kryminalnoi vidpovidalnosti. URL: <https://www.naiiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonodavstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-tezi-z-antikorupciynoiy-tematiki/savchenko-av-krishevich-ov-protipravnij-vplyv-na-rezultati-oficijnih-sportivnih-zmagan.pdf> [in Ukrainian].
7. Krashenyynykov P. V. (2010). Vopros-otvet. Sport: ekonomyka, pravo, upravlenye. № 2. S. 26-27 [in Russian].
8. Kryulyn A. E. (2017). Nekotorye voprosy uholovnoi otvetstvennosti za podkup uchastnykov y orhanyzatorov professyonalnykh sportyvnykh sorevnovanyi. Sportyvnoe pravo v Respublyke Belarus. № 2 S. 268-283 [in Russian].

Стаття надійшла 15.05.2020 р.

О. А. Чувачков, докт. юрид. наук, профессор, заведующий кафедрой
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: olehchuvakov@gmail.com
ORCID: orcid.org/0000-0001-9983-8943

А. И. Павлов, студент
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Экономико-правовой факультет
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: alex.pavlov.od22@gmail.com

ПРОТИВОПРАВНОЕ ВЛИЯНИЕ НА РЕЗУЛЬТАТЫ ОФИЦИАЛЬНЫХ ФУТБОЛЬНЫХ СОРЕВНОВАНИЙ В УКРАИНЕ КАК РАЗНОВИДНОСТЬ КОРРУПЦИИ

Резюме

В статье рассматривается эволюция проведения договорных матчей в Украине, проанализирована ст. 393-3 Уголовного кодекса Украины, выявлено несовершенство законодательной конструкции ст. 393-3 Уголовного кодекса Украины, что усложняет квалификацию преступления и дальнейшее привлечение футбольных коррупционеров к уголовной ответственности. В результате исследования международного опыта борьбы с договорными матчами в футболе сделано вывод о том, что большинство стран рассматривают данное преступление как разновидность мошенничества.

По результатам исследования ст. 393-3 Уголовного кодекса Украины и анализа опыта зарубежных стран, было установлено, что на сегодняшний день украинский Уголовный кодекс имеет несовершенную законодательную базу для борьбы с коррупцией в футболе и предотвращения новых договорных матчей.

Предлагается два варианта решения поставленной в статье проблемы, во-первых, усовершенствовав содержание ст. 369-3 УК Украины, изменив в примечании к ней, в котором говорится о «субъекте правонарушения в этой статье» на «субъекта уголовного правонарушения в этой статье», во-вторых, учитывая опыт иностранных государств, исключить из Уголовного кодекса Украины ст. 369-3 и отнести договорные матчи с фиксированным результатом к мошенничеству, а именно предусмотреть специальный состав – спортивное мошенничество, считая это преступление коррупционным, и дополнить примечание к ст. 45 УК Украины, в которой предусмотрены виды коррупционных преступлений.

Ключевые слова: коррупция в футболе, договорные матчи, противоправное влияние, мошенничество в спорте.

O. A. Chuvakov, Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department
Odesa I. I. Mechnikov National University
The Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: olehchuvakov@gmail.com
ORCID: orcid.org/0000-0001-9983-8943

O. I. Pavlov, Student
Odesa I. I. Mechnikov National University
Economics and Law Faculty
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: alex.pavlov.od22@gmail.com

ILLEGAL INFLUENCE ON THE RESULTS OF OFFICIAL FOOTBALL COMPETITIONS IN UKRAINE AS A KIND OF CORRUPTION

Summary

The article describes the history of the evolution of fixed matches in Ukraine. A lot of matches with a fixed result of different levels were carried out in Ukraine since independence, but only disciplinary responsibility came from FIFA and UEFA.

The purpose of this article is studying domestic and foreign legal, conducting criminal law analysis of Article 369-3 of the Criminal Code of Ukraine (illegal influence on the results of official sports competitions) and providing suggestions for its improvement.

After analyzing corpus delicti foreseen for Art. 393-3 of the Criminal Code of Ukraine, which was enshrined in 2015, but this did not solve the real problem of fixing matches in Ukraine due to the imperfection of the legislative formula of this composition, which complicates the qualification of the crime and the further prosecution of football corrupt officials. As a result of learning international experience in the fighting against fixed matches in football, it was concluded that a big amount of countries sees this crime as a form of fraud.

In the article are proposed, two ways of solving problem posed firstly by improving the content of Art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine, and changes to the wording of the notes to this article by replacing the «subject of the offense in this article» with «the subject of the criminal offense in this article»; secondly, taking into account the experience of foreign states to exclude article 369-3 of the Criminal Code of Ukraine from the Criminal Code of Ukraine and attribute fixed matches with a fixed result of fraud, namely, to fix a special composition – sports fraud, considering this crime as corruption, and to add a note to art. 45 of the Criminal Code of Ukraine, which provides types of corruption crimes.

Keywords: corruption in football, illegal influence, match-fixing, sports frauds.